

In de ban van de Ring

Voorwoord

Dit verhaal is al vertellende gegroeid, tot het een geschiedenis van de Oorlog om de Ring werd en vele vluchtige verwijzingen bevatte naar de nog oudere geschiedenis die eraan voorafging. Er werd een begin mee gemaakt spoedig nadat *De hobbit* werd geschreven en voor dit in 1937 werd gepubliceerd; maar ik ging niet verder met dit vervolg, omdat ik eerst de mythologie en legenden van de Oudste Tijden, die toen al enige jaren vaste vorm waren gaan aannemen, wilde voltooien en ordenen. Ik wilde dit voor mijn eigen genoegen doen, maar ik koesterde weinig hoop dat andere mensen belang zouden stellen in dit werk, vooral omdat het in de eerste plaats taalkundig was geïnspireerd en werd begonnen om de nodige 'geschiedkundige' achtergrond voor elfentalen te verschaffen.

Toen degenen wier raad en mening ik vroeg 'weinig hoop' verbeterden in 'geen hoop', keerde ik weer terug tot het vervolg, aangemoedigd door verzoeken van lezers om meer informatie omtrent hobbits en hun avonturen. Maar het verhaal werd onweerstaanbaar naar de oudere wereld getrokken en werd als het ware een verslag van haar einde en verdwijning voor het begin en midden ervan waren verteld. Het proces was begonnen met het schrijven van *De hobbit*, dat al een aantal verwijzingen naar de oudere materie bevatte: Elrond, Gondolin, de Hoge Elfen, en de orks, maar ook vanzelf opgekomen glimpen van dingen die hoger, dieper of duisterder waren dan ze oppervlakkig leken: Durin, Moria, Gandalf, de Zwarte Tovenaar, de Ring. De ontdekking van de betekenis van deze glimpen en hun verhouding tot de oude geschiedenissen onthulden de Derde Era, culminerend in de Oorlog om de Ring.

Zij die om meer gegevens over hobbits hadden gevraagd, kregen die uiteindelijk, maar ze moesten wel lang wachten, want het schrijven van *In de ban van de Ring* duurde met tussenpozen van 1936 tot 1949, een periode waarin ik veel verplichtingen had die ik niet verwaarloosde, en veel andere interesses als wetenschapper en leraar die mij vaak volledig in beslag namen. Het oponthoud werd natuurlijk nog vergroot door het uitbreken van de oorlog in 1939, en aan het eind van dat jaar had het verhaal het einde van het Eerste

Boek nog niet bereikt. Ondanks de duisternis van de volgende vijf jaren merkte ik dat het verhaal nu niet helemaal kon worden opgegeven en ik ploeterde voort, voornamelijk 's nachts, tot ik bij Balins graf in Moria stond. Daar maakte ik lange tijd pas op de plaats. Pas bijna een jaar later ging ik verder, en zo kwam ik aan het eind van 1941 in Lothlórien en bij de Grote Rivier. In het volgende jaar schreef ik de eerste versies van de stof die nu het Derde Boek is, en het begin van de hoofdstukken 1 en 3 van het Vijfde Boek; en daar, terwijl de bakens in Anórien oplichtten en Théoden naar het Hargdal ging, hield ik op. Ik kon niet langer vooruitzien en er was geen tijd om na te denken.

In 1944 toen ik de onafgehandelde zaken en verbijsteringen van een oorlog die ik moest voeren, of in elk geval rapporteren, liet rusten, dwong ik mij ertoe aan de reis van Frodo naar Mordor te beginnen. Deze hoofdstukken, die uiteindelijk het Vierde Boek zouden worden, werden als vervolgverhaal geschreven en naar mijn zoon Christopher gestuurd, die toen in Zuid-Afrika bij de RAF diende. Niettemin duurde het nog eens vijf jaar voor het verhaal tot zijn huidige einde werd gebracht; in die tijd veranderde ik van huis, van leerstoel en van universiteit, en hoewel het een minder donkere tijd was, was hij niet minder zwaar. En toen het 'eind' ten slotte was bereikt, moest het hele verhaal worden herzien en eigenlijk grotendeels van achteren naar voren worden herschreven. En het moest worden getypt en nogmaals getypt: door mij, want de kosten om het professioneel door de tienvingerigen te laten tikken, gingen mijn financiële draagkracht te boven.

In de ban van de Ring is, sinds het ten slotte tien jaar geleden in druk verscheen, door vele mensen gelezen, en ik zou hier graag iets willen zeggen over de vele meningen of veronderstellingen die ik heb ontvangen of gelezen, wat de motieven en betekenis van het verhaal betreft. Het voornaamste motief was het verlangen van een verteller van verhalen om te proberen een werkelijk lang verhaal te schrijven dat de aandacht van de lezers zou vasthouden, hen amuseren, verrukken, en hen af en toe misschien zou opwinden of diep ontroeren. Als gids had ik slechts mijn eigen gevoelens voor wat aantrekkelijk is of ontroert, en voor velen was deze gids het spoor vaak bijster. Sommigen die het boek hebben gelezen, of het in elk geval hebben besproken, vonden het vervelend, belachelijk of verfoeilijk; maar ik heb geen reden tot klagen, want ik heb dezelfde mening over hun werk of over het soort schrifturen waaraan zij blijkbaar de voorkeur geven. Maar zelfs vanuit het gezichtspunt van velen die van mijn verhaal hebben genoten, is er veel dat hen niet aanstaat. Het is in

een lang verhaal misschien niet mogelijk om iedereen op alle punten te behagen, en ook niet om iedereen op diezelfde punten te misnoegen, want uit de brieven die ik heb ontvangen, is mij gebleken dat alle passages of hoofdstukken die voor sommigen een smet zijn, door anderen juist goed worden gevonden. De meest kritische lezer van allen, ikzelf, ziet nu vele grote en kleine gebreken, maar omdat ik het boek gelukkig niet hoeft te bespreken of te herschrijven, zal ik daaraan stilzwijgend voorbijgaan, behalve aan één dat door anderen is opgemerkt: het boek is te kort.

Wat een innerlijke betekenis of 'boodschap' betreft – naar de intentie van de schrijver heeft het boek er geen. Het is allegorisch noch actueel. Naarmate het verhaal zich ontwikkelde, kreeg het wortels (in het verleden) en liet onverwachte takken groeien, maar het hoofdthema werd van meet af aan bepaald door de onvermijdelijke keuze van de Ring als schakel tussen dit boek en *De hobbit*. Het cruciale hoofdstuk, 'De Schaduw van het Verleden', is een van de oudste onderdelen van het verhaal. Het werd geschreven lang voordat de voorbode van 1939 een onafwendbare ramp dreigde te worden, en vanaf dat punt zou het verhaal zich wezenlijk langs dezelfde lijnen hebben ontwikkeld als die ramp was afgewend. De bronnen ervan zijn dingen die ik allang daarvoor in gedachten had, of die in sommige gevallen al geschreven waren, en weinig of niets erin werd door de oorlog die in 1939 begon, en wat daarop volgde, gewijzigd. De echte oorlog lijkt in zijn verloop of afloop niet op de legendarische oorlog. Als die de ontwikkeling van de legende zou hebben geïnspireerd of geleid, dan zou de Ring zeker zijn veroverd en tegen Sauron zijn gebruikt; hij zou niet zijn vernietigd, maar onderworpen, en de Barad-dûr zou niet zijn vernietigd, maar bezet. Omdat hij er niet in was geslaagd de Ring in zijn bezit te krijgen, zou Saruman in de verwarring en het verraad van die tijd in Mordor de ontbrekende schakels in zijn eigen onderzoek naar de overlevering van de Ring hebben gevonden, en het zou niet lang hebben geduurd voor hij zelf een Grote Ring zou hebben gemaakt waarmee hij de valse Heerser van Midden-aarde zou hebben uitgedaagd. In dat conflict zouden beide partijen de hobbits hebben gehaat en veracht; zij zouden het niet lang hebben overleefd, zelfs niet als slaaf.

Men zou andere bewerkingen kunnen bedenken in overeenstemming met de smaak of opvattingen van hen die van allegorie of een verband met de actualiteit houden. Maar ik heb een hartgrondige hekel aan allegorie in al haar verschijningsvormen en dat is altijd zo geweest sinds ik oud en voorzichtig genoeg werd om de aanwezigheid ervan te ontdekken. Ik geef verreweg de voorkeur aan geschie-

denis, waar of verzonnen, met haar gevarieerde 'toepasselijkheid' op het denken en de ervaring van lezers. Ik denk dat velen 'toepasselijkheid' verwarren met 'allegorie', maar de een berust op de vrijheid van de lezer, en de ander op de overheersing van de schrijver. Een schrijver kan natuurlijk niet helemaal onberoerd blijven door zijn ervaring, maar de manieren waarop de kiem van een verhaal de voedingsbodem van de ervaring gebruikt, zijn bijzonder ingewikkeld en pogingen om dit proces te omschrijven zijn hooguit gissingen op grond van bewijsmateriaal dat ontoereikend en dubbelzinnig is. Het is ook vals, hoewel natuurlijk aantrekkelijk, wanneer de levens van een schrijver en criticus elkaar hebben overlapt, om te veronderstellen dat de ontwikkelingen in het denken of de gebeurtenissen in tijden die beiden gemeen hadden, noodzakelijkerwijze de sterkste invloeden waren. Men moet werkelijk onder de schaduw van de oorlog raken om de druk ervan volledig te voelen; maar naarmate de jaren verstrijken, schijnt men nu vaak te zijn vergeten dat het geen minder nare ervaring was om in je jeugd door 1914 te worden gegrepen, dan om in 1939 en de volgende jaren betrokken te raken. Tegen 1918 waren al mijn beste vrienden, op één na, dood. Of, om een minder smartelijk geval te nemen, sommigen hebben verondersteld dat 'De zuivering van de Gouw' een afspiegeling is van de situatie in Engeland in de tijd waarin ik mijn verhaal voltooid. Dat is niet zo. Het is een wezenlijk onderdeel van de intrige, van het begin af aan voorzien, hoewel ten slotte gewijzigd door het karakter van Saruman zoals dat in het verhaal is ontwikkeld zonder, moet ik zeggen, enige allegorische betekenis of toespeeling op de hedendaagse politiek. Het berust wel enigszins op ervaring, hoewel in zeer geringe mate (want de economische situatie was volkomen anders), en grijpt veel verder terug. Het land waarin ik als kind leefde, werd op schandelijke wijze geruïneerd voor ik tien was, in een tijd toen auto's zeldzaam waren (ik had er nog nooit een gezien) en men nog bezig was provinciale spoorwegen aan te leggen. Onlangs heb ik in een krant een foto gezien van de laatste bouwval van de eens bloeiende korenmolen naast de plas die mij lang geleden zo belangrijk toescheen. Ik heb het uiterlijk van de jonge molenaar nooit gemogen, maar zijn vader, de oude molenaar, had een zwarte baard, en zijn naam was niet Roothoof.

In de ban van de Ring verschijnt nu in een nieuwe uitgave en de gelegenheid is te baat genomen om het boek te herzien. Een aantal fouten en tegenstrijdigheden die nog in de tekst waren blijven staan, zijn verbeterd, en er is een poging gedaan om informatie te verschaffen over enkele punten die aandachtige lezers hebben op-

geworpen. Ik heb al hun commentaren en vragen overwogen, en als het lijkt alsof sommige zijn overgeslagen, dan komt dat misschien omdat ik mijn aantekeningen niet op orde heb gehouden; vele vragen konden echter alleen worden beantwoord door aanvullende appendices, of eigenlijk door een bijkomend deel te maken dat veel van het materiaal bevat dat ik niet in de oorspronkelijke uitgave heb opgenomen, vooral meer gedetailleerde taalkundige gegevens. Ondertussen biedt de huidige uitgave dit Voorwoord, een aanvulling op de Proloog en enkele aantekeningen.

Oxford, 1966

J.R.R. TOLKIEN

Noot van de vertaler

De Nederlandse vertaling van *The Lord of the Rings*, die voor het eerst in de jaren 1956-1957 verscheen en sindsdien een groot aantal keren in verschillende edities is herdrukt, berustte op de eerste Engelse uitgave van 1954. Omdat Tolkien tot aan zijn dood in 1973 veranderingen in zijn tekst aanbracht, verscheen in 1980 een Nederlandse versie die aan Tolkiens laatste versie was aangepast.

Er is naar mijn eigen ervaring wellicht geen boek dat het lezende publiek zo heeft aangesproken (en dat nog doet) als *In de ban van de Ring*. Een groot deel van de lezers heeft zich op dit werk van de verbeelding gestort alsof het verhaal dat op briljante wijze wordt verteld een ware geschiedenis was, en sommigen van hen hebben de tekst bijna tot literair-historisch studiemateriaal gemaakt: een reactie waarvan Tolkien nooit zal hebben durven (of misschien wel hebben willen) dromen.

Wat oorspronkelijk niet meer dan een boeiend, knap gecomponeerd verhaal leek, is door de vele serieuze studies en essays die over de verschillende aspecten van dit boek verschenen zijn voor velen een bijna heilige tekst geworden. De vertaler die de vernederlandsing van deze boeken destijds in zijn jeugdige onschuld en overmoed ter hand nam, kon toentertijd dan ook niet bevroeden dat hij een tekst onder handen had die nog eens dezelfde aandacht zou krijgen als de grote klassieken. Aangezien het wel duidelijk was geworden dat de belangstelling voor *In de ban van de Ring* zou voortduren, leek het mij een daad van eenvoudige rechtvaardigheid, zowel tegenover de auteur als de lezers die mij niet alleen lof en waardering hebben gegeven, maar ook in enkele gevallen mij hun kritiek niet hebben gespaard, om in 1996 de hele tekst woord voor woord door te nemen, en die binnen de mogelijkheden van de sfeer van het verhaal te moderniseren en nog te verbeteren.

Ik schreef toen dat ik meende dat daarmee een tekst was ontstaan die de toets van de meest kritische lezers van de toekomst zou kunnen doorstaan, hoewel ik daarbij tevens de verwachting uitsprak dat bij de vertaling van een boek van dergelijke omvang en complexiteit de volmaaktheid nooit zou kunnen worden bereikt.

De aandachtige lezer van deze nieuwe uitgave van *In de ban van de Ring* zal dit zelf, indien hij zo ver wil gaan, kunnen constateren, want er bleken toch nog kleine omissies te zijn overgebleven of weer nieuwe ongerechtigheden te zijn ontstaan. Deze zijn in deze editie rechtgezet.

De vertaler wil ten slotte niet nalaten welwillende lezers op deze plaats dank te zeggen voor hun belangstelling voor de vertaling en hun opbouwende opmerkingen, die tot het succes van Tolkien's werk in dit land hebben bijgedragen.

Den Haag, februari 2003

MAX SCHUCHART

Proloog

1. *Betreft hobbits*

Dit boek gaat voornamelijk over hobbits, en uit deze bladzijden kan de lezer veel te weten komen over hun karakter en ook iets over hun geschiedenis. Verdere bijzonderheden kan men ook vinden in de keuze uit het Rode Boek van Westmark, die al verschenen is onder de titel *De hobbit*. Dat verhaal werd ontleend aan de eerste hoofdstukken van het Rode Boek, dat geschreven werd door Bilbo zelf, de eerste hobbit die over de hele wereld beroemd zou worden, en dat door hem *Daarheen en Weer Terug* werd genoemd, omdat die verhaalden van zijn reis naar het oosten en zijn terugkeer: een avontuur waardoor later alle hobbits bij de grote gebeurtenissen van de Era waarvan hier wordt verteld, werden betrokken.

Velen willen echter misschien meer van de vroegste geschiedenis van deze merkwaardige lieden weten, terwijl er ook lezers zullen zijn die het eerdere boek niet bezitten. Voor hen zijn hier een aantal aantekeningen over de belangrijkste punten van de hobbitoverlevering bijeengebracht en wordt het eerste avontuur in het kort vermeld.

Hobbits zijn een onopvallend maar heel oud volk, vroeger talrijker dan vandaag de dag, want ze houden van vrede en rust en goed bebouwde grond; ze wonen bij voorkeur in een goed geordende en gecultiveerde landstreek. Ze hebben nooit begrip gehad voor, of gehouden van, werktuigen met een ingewikkelder structuur dan die van een blaasbalg, watermolen of handweefgetouw, hoewel ze vaardig met gereedschappen konden omgaan. Zelfs in de oude tijd wanstrouwden ze 'de Grote Liederen', zoals ze ons noemen, en heden ten dage mijden ze ons met ontzetting en zijn steeds moeilijker te vinden. Ze zijn scherp van gehoor en van gezicht, en hoewel ze tot diklijvigheid neigen en zich niet nodeloos haasten, zijn ze niettemin vlug en behendig in hun bewegingen. Van meet af aan verstonden ze de kunst om vlug en geluidloos te verdwijnen wanneer grote lieden, die ze niet wilden ontmoeten, voorbij kwamen klossen; en deze kunst hebben ze zozeer ontwikkeld, dat die mensen wellicht als to-

venarij voorkomt. Maar hobbits hebben zich feitelijk nooit met enigerlei toverkunst beziggehouden, en hun ongrijpbaarheid is uitsluitend te danken aan een professionele vaardigheid die erfelijkheid en oefening, alsmede een nauwe verbondenheid met de aarde, voor grotere en lomper aardbewoners onnavolgbaar hebben gemaakt.

Want het zijn kleine lieden, kleiner nog dan dwergen: dat wil zeggen, minder dik en gedrongen, hoewel ze eigenlijk niet eens zoveel kleiner zijn. Hun lengte loopt uiteen en schommelt tussen de zestig centimeter en een meter twintig, omgerekend in onze maten. Tegenwoordig worden ze zelden groter dan negentig centimeter; maar ze zeggen dat ze gekrompen zijn en in de oude tijd groter waren. Volgens het Rode Boek was Bandobras Toek (Bullebas), de zoon van Isegrim de Tweede, een meter tweeëndertig en in staat om een paard te berijden. In alle hobbitkronieken werd hij slechts door twee beroemde figuren uit de oudheid overtroffen; maar die merkwaardige zaak komt in dit boek aan de orde.

Wat de hobbits van de Gouw betreft, waar deze verhalen over gaan, in hun tijd van vrede en voorspoed waren ze een vrolijk volk. Ze kleedden zich in felle kleuren, bij voorkeur geel en groen, maar ze droegen zelden schoenen, want hun voeten hadden leerachtige zolen en waren begroeid met dik krullend haar, dat veel leek op hun hoofdhaar dat meestal bruin was. Daarom was het enige handwerk dat ze weinig beoefenden dat van schoenmaker; maar ze hadden lange, behendige vingers en konden vele andere nuttige en mooie dingen maken. Hun gezichten waren over het algemeen eerder vriendelijk dan mooi: breed, met heldere ogen en rode wangen en monden die naar lachen en naar eten en drinken stonden. En lachen, eten en drinken deden ze dan ook, vaak en van harte, en ze hielden te allen tijde van eenvoudige grappen en zes maaltijden per dag (wanneer ze daaraan konden komen). Ze waren gastvrij en verzot op feestjes en geschenken, die ze altijd gul gaven en gretig aanvaardden.

Ondanks de latere vervreemding is het wel duidelijk dat de hobbits familie van ons zijn: veel nauwer aan ons verwant dan de elfen of de dwergen zelfs. Vanouds spraken ze de talen der mensen, op hun eigen wijze, en hun sympathieën en antipathieën stemden vrijwel met die van de mensen overeen. Maar wat echter precies onze verwantschap is, valt niet meer te achterhalen. De oorsprong van de hobbits gaat ver terug tot de Oudste Tijden die nu verloren en vergeten zijn. Alleen de elfen bezitten nog annalen van die vergane tijd, en hun tradities hebben bijna uitsluitend betrekking op hun eigen geschiedenis, waarin mensen zelden voorkomen en van hob-

bits helemaal geen sprake is. Toch is het duidelijk dat hobbits in feite al vele jaren lang rustig in Midden-aarde hadden gewoond voordat ze door andere wezens werden opgemerkt. En aangezien de wereld wemelde van talloze vreemde schepselen, schenen deze kleine lieden van bijzonder weinig gewicht. Maar in de tijd van Bilbo en van Frodo, diens erfgenaam, werden ze plotseling tegen wil en dank belangrijk en vermaard, en brachten ze onrust in de beraadslagingen van de Wijzen en de Groten.

Die tijd, de Derde Era van Midden-aarde, is nu lang vervlogen, en de vorm van alle landen is veranderd; maar de streken waarin hobbits toen woonden, waren ongetwijfeld dezelfde als die waarin ze nu nog vertoeven: het noordwesten van de Oude Wereld, ten oosten van de zee. Van hun oorspronkelijke woonplaats droegen de hobbits in Bilbo's tijd geen kennis meer. Over het algemeen hadden ze weinig liefde voor kennis (buiten de genealogie), maar er waren nog enkele leden van oudere families die hun eigen boeken verzamelden en zelfs verslagen van vroegere tijden en verre landen van elfen, dwergen en mensen bestudeerden. Hun eigen annalen begonnen pas na de vestiging van de Gouw en hun oudste legenden gingen nauwelijks verder terug dan tot de tijd van hun omzwervingen. Uit deze legenden en hun eigen vreemde woorden en gewoonten blijkt echter duidelijk dat de hobbits, evenals vele andere wezens, in het verre verleden naar het westen waren getrokken. In hun oudste verhalen schemert iets door van een tijd toen ze in de hoger gelegen dalen van de Anduin tussen de rand van het Grote Groene Woud en de Nevelbergen verbleven. Waarom ze later de moeilijke en gevaarlijke tocht door de bergen naar Eriador ondernamen, is niet langer met zekerheid te zeggen. Hun eigen kronieken maken gewag van de vermenigvuldiging van mensen in het land, en van een schaduw die over het woud viel, zodat het verduisterd werd en de nieuwe naam Demsterwold kreeg.

Voordat de hobbits de bergen overstaken, waren ze al in drie ietwat uiteenlopende rassen verdeeld: Bruivels, Stoerders en Vavels. De Bruivels waren donkerder van huid, kleiner en gedrongen; ze hadden geen baarden en droegen geen schoenen; hun handen en voeten waren klein en kwiek, en ze hadden een voorkeur voor hooglanden en heuvels. De Stoerders waren breder en zwaarder gebouwd; hun handen en voeten waren groter, en ze gaven de voorkeur aan vlak land en de oevers van rivieren. De Vavels hadden een lichtere huid en hun haar was ook lichter, en ze waren groter en slanker dan de anderen; ze hielden van bomen en bosrijke gebieden.